

ПРОФЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИ ВА МИЛЛИЙ ГВАРДИЯ ОРГАНЛАРИНИНГ ЎЗARO ХАМКОРЛИК ШАКЛЛАРИ

Махмудов Жамшид Шухратхон ўгли

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси кундузги таълим
3-курс 319-гуруҳ курсанти*

АННОТАЦИЯ

Ушбу илмий мақоланинг долзарблиги шундаки Миллий гвардия органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикасига доир фаолиятини ташкил этиш ва такомиллаштириш бундан ташқари кўриқлаш хизмати, жамоат тартибини сақлаш, оммавий тадбирларда жамоат тартибини сақлашда, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини ташкил этиш ва такомиллаштириш доирасидаги нормаларнинг амалиёт таҳлили ҳамда ушбу фаолият доирасида юритиладиган процессуал ҳужжатлар расмийлаштириш тартиби ҳақидаги дастлабки тушунчалар, ушбу фаолиятдаги муаммо ва камчиликлар, шунингдек, айрим турдаги мавжуд муаммо ва камчиликларни бартараф этиш бўйича ҳамда қонунчилигимиздаги ушбу соҳага доир сўнгги янгиликлар келтириб ўтилган. Миллий гвардия органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикасига доир чоратадбирларини амалга ошириш фаолиятини ташкил этиш бўйича бошқа хорижий давлатларнинг илғор хорижий тажрибаси ҳамда миллий қонунчилигимиздан фарқли ва ўхшаш томонлари, шунингдек, юқорида келтириб ўтилган жиҳатларидан фойдаланган ҳолда ушбу фаолиятни такомиллаштириш йўналишлари ёритиб ўтилган.

ANNOTATION

The relevance of this scientific article is the organization and improvement of the activities of the National Guard bodies for the prevention of crimes, as well as the security service, maintaining public order, maintaining public order at public events, the practical analysis of the norms within the framework of the organization and improvement of the prevention of crimes, as well as the procedure for formalizing procedural documents within the framework of this activity. initial concepts, problems and shortcomings in this activity, as well as the elimination of certain types of existing problems and shortcomings, as well as the latest news in this field in our legislation. The advanced foreign experience of other foreign countries in organizing the activities of the National Guard bodies for the prevention of crimes, as well as the differences and similarities with our national legislation, as well as the directions for improving this activity using the above-mentioned aspects, are highlighted.

Ички ишлар органлари ва Миллий гвардия органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги ўзаро ҳамкорлигини ташкил этиш масалалари кўрилади. Аввало ўрганилаётган объектда ўзаро ҳамкорлик тушунчасига таъриф бериб ўтиш мақсадга мувофиқдир.

Жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашдаги ўзаро ҳамкорлик – ушбу фаолият билан шуғулланувчи субъектларнинг қонун ва қонун ости норматив-ҳуқуқий ҳужжатларига асосланиб, ўзаро келишилган ҳолда фаолиятнинг шакл ва усуллари, хизмат ваколатларидан самарали фойдаланиши бўлиб, бунда икки ёки ундан ортиқ хизмат, яъни бошқарувнинг бир-бирига бўйсунмаган алоҳида иштирокчилари ўз ҳаракатларини ўзаро келишиб бажаришади. Криминолог З.С.Зарипов айтганидек, ҳамкорликни ташкил қилишга ички ишлар органлари тизимидаги меҳнат тақсимоти, таркибий бўлинмалар ўртасида вазифалар ва мажбуриятларнинг тақсимланиши каби масалаларни қамраб олган мақсаднинг вужудга келиши сифатида ҳам қараш мумкин. Ўзаро ҳамкорликнинг мақсади бошқарув тизими олдида турган умумий вазифаларини ҳал этишда куч ва воситаларни тўғри тақсимлашни англатади.

Барча шароитларда ҳам ҳамкорлик қўшма тадбирларни режалаштириш ва ўтказиш, маълумотларни айирбошлаш, жамоат тартибини муҳофаза қилиш масалалари юзасидан таклифлар тайёрлаш ва тегишли ташкилотларга тақдим этиш йўли билан амалга оширилади.

Ички ишлар органлари ва Миллий гвардия органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги ўзаро ҳамкорлигини турли шакллари мавжуд бўлиб, уларни шартли равишда иккига: *ўзаро ахборот алмашиши* ҳамда фаолиятга доир муайян чора-тадбирларни ҳамкорликда режалаштириш, амалга ошириш, натижаларини умумлаштириш, муайян вазифаларни ҳал қилишда ўзаро ёрдам бериш ва қўллаб-қувватлашда намоён бўладиган *амалий ҳамкорликка* ажратиш мумкин.

Жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш соҳасида ички ишлар органлари ва Миллий гвардия органларининг ўртасидаги ўзаро ахборот алмашиш, ҳамкорликнинг кенг тарқалган шаклидир. Ички ишлар органларининг ходимлари айнан ахборотни йиғиш, таҳлил қилиш ва уни алмашиш асосида ишлаб чиққан хулосага кўра ҳуқуқбузар ёки ҳуқуқбузарликка мойил бўлган шахслар билан муносабатда бўлиши, уларнинг тақдирларини белгилаши боис айрим олимлар томонидан ахборот олиш ва унга ишлов беришни ички ишлар органлари фаолиятининг асосий технологияларидан бири дея таъкидланади⁸.

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Патруль-пост хизмати ва жамоат тартибини сақлаш бош бошқармаси тизимига кирувчи туман, шаҳар ички ишлар органлари жамоат тартибини сақлаш хизмати ходимлари ҳам профилактика инспекторлари билан узвий ҳамкорликда иш олиб борадилар. Ўзаро ҳамкорликнинг асосий

йўналишлари: *биринчидан*, кўчалар ва бошқа жамоат жойларида содир этилган жиноятлар, тезкор вазиятнинг таҳлилини олиб бориш, патруль-пост хизмати нарядларини постлар ва патрулик йўналишларига жойлаштириш дислокацияси (тартиби)ни ишлаб чиқиш, шунингдек шаҳар-туман ҳудудида жорий суткада хизматни ташкил этиш бўйича қарор лойиҳасига таклифлар киритиш ва уни тайёрлаш; *иккинчидан*, ўтказиладиган оммавий тадбирлар вақтида жамоат тартиби сақланишини таъминлаш; *учинчидан*, барча жамоат жойларида жамоат тартибини сақлаш ҳамда фуқаролар хавфсизлигини тамилаш борасида куринмоқда.

Профилактика инспекторлари жамоат тартибини сақлаш бўлинмалари ходимлари билан ҳамкорликни амалга оширишда:

–ҳудуддаги тезкор вазиятни таҳлил қилган ҳолда патруль-пост хизмати нарядларини постлар ва патрулик йўналишларига жойлаштириш дислокациясини ишлаб чиқиш ҳамда бу ҳақда мунтазам ўзаро ахборот алмашиб бориш;

–ҳудудда оммавий тадбирларга тайёргарлик кўриш ва ўтказиш вақтида жамоат тартибини сақлашни ташкил этиш;

– барча жамоат жойларида жамоат тартибини сақлаш ҳамда фуқаролар хавфсизлигини тамилайдилар.

Мустақил давлатимизда сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий муносабатларни амалга оширишда, жамиятимиз аъзоларининг қонуний манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофазалашда, қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни таъминлашда ҳам, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган (суд, прокуратура, Давлат хавфсизлик хизмати, Божхона қўмитаси, ИИВ) лари ҳамда кенг жамоатчилик бирлашмаларининг ўзаро келишилган, тартибли ҳамкорлигисиз уларнинг фаолиятини тасаввур этиб бўлмайди.

Уларнинг умумий мақсад ва вазифалари (қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни таъминлаш, ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг олдини олиш ҳамда уларга қарши курашни ташкил этиш)нинг самарали амалга оширилишидан ўзаро манфаатдорлиги ҳам уларда мавжуд ахборотларни ўзаро алмашинув, куч ва воситаларни мақсадли бирлаштирилиши кабиларда намоён бўлган ҳамкорликни тақозо этади. Ҳамкорлик тушунчасини кўриб чиқадиган бўлсак, ҳамкорлик бу фалсафий категория бўлиб, ўзаро алоқадор турли объектларнинг бир-бирига ўзаро таъсир этиш, ўрин алмашиниш жараёнларини ифодалайди. Ҳамкорлик бевосита ёки билвосита, ташқи ёки ички алоқалар муносабатини намоён этади⁸. Ҳуқуқшунос олим А.Д Полиодукнинг таъриф беришича, ИИОнинг бошқа хизматлар ва жамоатчилик билан ҳамкорлиги маъмурий ҳуқуқий категория бўлиб, Миллий гвардия фаолиятида муҳим аҳамият касб этади. Миллий гвардиянинг олдида қўйилган муҳим вазифалардан бири жамоат тартибини

сақлаш, фуқаролар хавфсизлиги ва мол-мулкларининг муҳофаза этилишини таъминлашда ҳам хизматлар ўртасида ўзаро ҳамкорликни ва мувофиқлаштиришни тўғри йўлга қўйиш алоҳида аҳамият касб этади.

Ўзаро ҳамкорлик ва мувофиқлаштириш тушунчалари ўз мазмунига кўра бир-бири билан яқин тушунчалардир, юридик адабиётларда ўзаро ҳамкорликни, икки ёки ундан ортиқ иштирокчиларнинг маълум бир вазифа-ларни ҳал этиш учун биргаликдаги ўзаро келишилган ҳаракати деб қаралади. У бир ёки бир неча биргаликдаги фаолият иштирокчиларининг ташаббуси билан юзага келиши мумкин. Миллий гвардияда алоҳида хизматларнинг ўзаро ҳамкорлигини уларни бошқариш жараёнида орган бошлиғи ташкил этади. Бундай ҳолларда ҳамкорликни ташкил этиш мувофиқлаштиришнинг бир кўриниши деб қаралиши керак. Миллий Гвардия органлари ички ишлар органлари билан ҳамкорликда жамоат тартибини сақлаш фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини сақлаш борасида профилактик чора-тадбирларни ҳамкорликда бажаради. Бунинг натижасида фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш бевосита ҳамкорликда амалга оширилади.

В.А.Афанасьевнинг фикрига кўра, ўзаро ҳамкорлик бу жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг олдини олиш ҳамда уларга қарши кураш бўйича фаолиятни ҳамкорликда келишилган ҳолда, қонун ва қонун ости ҳужжатларига асосланган усул, услублар ва хизмат ваколатларидан самарали фойдаланиш демакдир. Ўзаро ҳамкорликдан мувофиқлаштиришнинг фарқи, мувофиқлаштирувчи субъектга биргаликдаги фаолият иштирокчиларининг бўйсунушидадир.

Ҳуқуқбузарликлар ва жиноятларнинг олдини олиш ва уларга қарши курашни самарали, илмий жиҳатдан замонавий ташкил қилиш даражаси ИИО тизимида мавжуд турли хизмат, бўлим ва бўлинмаларнинг узлуксиз ҳамкорлигини тақозо этади. Бу ушбу ҳудудда ҳуқуқбузарлик, жиноятларнинг олдини олиш, содир этилганларини тез ва тўла қош этиш, талон-тарож қилинган моддий бойликлар ва яширинган жиноятчиларни қидириш, қўлга олиш учун комплекс чора-тадбирларнинг муқим шартли бўлиб хизмат қилади. Миллий гвардия ҳузуридаги қўриқлаш хизмати иш фаолиятининг муваффақияти кўп ҳолларда Миллий гвардиянинг бошқа хизмат, бўлимлари ва ходимлари билан ўзаро ҳамкорликдаги ҳаракатларининг тўғри ташкил қилинишига боғлиқдир. Ушбу фаолиятни тўғри ташкил этишда Миллий гвардия раҳбар ходимлари муҳим ўрин тутди, чунки улар ишни ташкил этиш билан бир қаторда назорат ҳам қиладилар. Ҳамкорликнинг аҳамияти шундаки, ИИО тизими олдида турган асосий мақсад ва вазифаларни самарали амалга оширишга фақат уюшқоқлик билан, биргаликда келишилган ҳаракатлар орқалигина эришиш мумкин. Уларнинг доимий ва мустаҳкам ҳамкорлигисиз ҳуқуқбузарлик ва

жиноятчиликка қарши курашишни, жамоат тартиби ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш бўйича комплекс чора-тадбирларни самарали тезкор ташкилий суръатда амалга ошириш мумкин эмас⁵.

Биринчидан Оммавий тадбирларни ташкил этиш ва ўтказиш тартибини белгилаб берувчи аниқ норматив ҳуқуқий ҳужжатнинг йўқлиги;

Иккинчидан. Ички ишлар органлари билан Миллий гвардия томонидан оммавий тадбирларни ўтказиш вақтида жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашда ҳамкорликни ташкил этиш бўйича.

Учинчидан. Ҳамкорликни тўғри ташкил қилиш ҳамда кам куч сарфлаб куп натижага еришиш мақсадида ИИО профилактика инспекторининг миллий гвардия органлари билан ҳамкорлигини таъминлаш учун қонун ишлаб чиқиш зарур.

Туртинчидан. Профилактика инспектори ҳудудда жойлашган стадион ҳамда купчилик тупланадиган жамоат жойларида хизматлар бир хил ташкил қилиниб агарда ҳуқуқбузарлик содир қилинадиган тақдирда фақат профилактика инспектори жавобгар булмасдан миллий гвардия органи ходими ҳам бир хил жавоб берса маъсулият ортган буларди.

Бешинчидан. Профилактика инспекторига тегишли бозор ҳудудларида жамоат тартибини сақлаш мақсадида Миллий гвардия органлари ходимларини кўпроқ жалб қилиш мақсадга мувофиқ, лекин куплаб чекка туманларда хизмат тўғри ташкил қилинмаган ҳамда ходим етишмайди.

Олтинчидан. Ҳудудда криминоген вазиятни тўғри таҳлил қилиш ҳамда содир этилаётган ҳуқуқбузарликларни тез ва аниқ ҳолда етказиш учун профилактика инспекторларига берилган планшетларга ўхшаган ва ягона тизимга уланган ахборат воситаси ташкил қилиш керак.

Еттинчидан. Миллий гвардия органлари ходимлари хизмат уташ вақтида аниқлаган ҳуқуқбузарликлари юзасидан жавобгарлик масаласини хал қилиши ҳамда ваколатларини кенгайтириш жоиз.

Миллий гвардия органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўлими, бўлинмалари ва ИИО ҳуқуқ тартибот маскани профилактика инспекторлари билан қуйидаги йўналанишларда тегишли ҳамкорлики ташкил этадилар:

- республикамизнинг шаҳар, туманларида фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, жамоат тартибини намунали даражада сақлаш, талон-тарож соҳасидаги ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг олдини олишда, фуқаролар ҳамда корхона ва ташкилотларнинг меҳнат жамоалари ҳамда маъмуриятининг ҳуқуқий билимларини ошириш, мол-мулкни талончилик ва ўғриликлардан ишончли сақлашнинг самарали усуллари (мол-мулкларни Миллий гвардия органларига топшириш)ни кенг тарғибот-ташвиқот ишларини амалга ошириш;

- маъмурий ҳудудда жойлашган объектларни қўриқловга олиш, фуқаролар хонадонларининг “техник қўриқлаш пункти” га уланишини ташкил этиш, ташвиқот тарғибот ишларини амалга ошириш, уларнинг афзалликлари тушунтиради ҳамда уларга мол-мулкини қўриқловга топшириш юзасидан таклифлар киритади;

- турли мулк шакллари ишончли муҳофаза қилишни ташкил этиш, корхона, ташкилот, муассасаларда ўғрилик содир этилишини олдини олиш, “марказлаштирилган қўриқлаш”га олиншини таъминлаш мақсадида, уларнинг қўриқлаш турларини ўрганиб қўриқлаш ҳолати ва моддий бойликларни сақлашда йўл қўйилган камчиликларни бартараф этиш бўйича объект раҳбариятига таклифлар киритиш;

- хизмат ташкил қилинган маъмурий ҳудудда объектларни текшириш, келиб чиқиши мумкин бўлган ҳуқуқбузарлик ва жиноятларнинг олдини олиш, уларнинг содир этилиш сабаблари ва уларга имкон бераётган шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф қилишда ўз аксини топади;

- хизмат ташкил қилинган маъмурий ҳудудда тезкор вазиятни доимий равишда ўрганиб, содир этилган ўғрилик ва талон-тарожликларнинг сабаблари ва келиб чиқиш шароитларини аниқлайди, моддий қийматлаиклар сақланадиган хоналарнинг эшик ва деразаларида темир панжаралар ўрнатилишини таъминлаш мақсадида, тегишли объект маъмурияти билан биргаликда далолатномалар тузади;

- хизмат ташкил қилинган маъмурий ҳудудда ўғриликка йўл қўймаслик ва уларга барҳам бериш ҳамда бунда жиноятчиларни ушлаш, шунингдек қўриқланаётган объектларнинг техник ҳолати ва қўриқлаш-ёнғин сигнализация воситалари билан жихозлаш масалалари юзасидан қўриқлаш хизмати ходимларига ёрдам кўрсатади;

- маҳаллага ва корхона, ташкилот, муассасага келаётган шубҳали, бегона шахслар ва автотранспортлар тўғрисида ИИО ҳуқуқ тартибот масканига ёки Миллий гвардия органларига хабар беришлари тўғрисида тушунтириш ишларини олиб бориш;

- профилактика инспекторлари ўзлари хизмат кўрсатаётган ҳудудларда жойлашган мактаб, болалар боғчалари, касалхоналар ва бошқа Миллий гвардия органи хизмати томонидан қўриқланмайдиган ташкилотларда, уларнинг раҳбарлари билан қоровулларнинг тунги навбатчиликларини текшириш, қоровули йўқ ташкилотларга қоровуллар қўйилишини ҳамда ушбу ташкилотларда қоровулдан ташқари, раҳбар ходимларнинг навбатчилик қилишларини ташкил этишда;

- профилактика инспекторлари тегишли ҳудудлардаги ўта муҳим ва тоифаланган объектлар, корхоналар, меҳмонхоналар, ётоқхоналар, дала

ҳовлилар, омборхоналар, айниқса, кимёвий ва захарли моддалар сақлаш жойлари, автомобиллар тўхташ жойлари, аҳоли турар жойлари, бозорлар, кўп қаватли уйларнинг ер-тўла ва чордоқларидан кириш ва чиқиш жойларида ёнғин келиб чиқишининг олдини олиш бўйича ишларни амалга оширишда ҳамда уларнинг қўриқланишини назорат қилиб боришда ўзаро фойдали ва самарали ҳамкорликни таъминлайдилар.

Профилактика инспекторлари ҳамда миллий гвардия органлари ходимлари юқорида кўрсатилган ҳамкорликдаги фаолиятни амалга оширишда аниқланган камчиликлар ва йўл қўйилаётган хатоликларни бартараф этиш бўйича тегишли ИИБ бошлиқларига ахборот берадилар ҳамда бу камчиликларни бартараф қилиш юзасидан чора-тадбирларни ишлаб чиқиб миллий гвардия билан ҳамкорликда уларни бартараф қилади.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1) Mirziyoyev Sh.M. Konstitutsiya – erkin va farovon hayotimiz, mamlakatimizni yanada taraqqiy ettirishning mustahkam poydevoridir / O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 29 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi // Xalq so‘zi. – 2021. – 8 dek.;
- 2) Mirziyoyev Sh.M. Tartib-intizom va mas’uliyatni kuchaytirish, jinoyatchilikning oldini olish muhitini mustahkamlash – huquqbuzarlik profilaktikasi samaradorligining asosiy omilidir;
- 3) Mirziyoyev Sh.M. “Erkin va farovon demokratik O‘zbekistn davlvtini birgalikda barpo etamiz”// Toshkent – 2021.
- 4) Mirziyoyev Sh.M. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasidagi nutqi // Xalq so‘zi. – 2022. – 8 fev.
- 5) Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, mahalla tizimini rivojlantirish va jamiyatda “Obod va xavfsiz mahalla” tamoyilini joriy etishning 2020 — 2024 yillarga mo‘ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida O‘z.Res.Pr. Farmoni
- 6) O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 8 yanvardagi «Fuqarolar va jamoat tashkilotlarini huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashishdagi faol ishtiroki uchun rag‘batlantirish tartibi to‘g‘risidagi Nizomni tasdiqlash haqida»gi 15-son qarori;
- 7) O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida»gi 2019 yil 15-yanvardagi 29-son qarori // URL: <http://www.lex.uz>.
- 8) O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonun // Toshkent sh.; 2016 yil 16 sentyabr; O‘RQ-407-son // URL: <http://www.lex.uz>.

9) O‘zbekiston Respublikasi prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son «2022-2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida»gi farmoni // URL: <http://www.lex.uz>.

10) O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi farmoni // URL: <http://www.lex.uz>.

11) O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 10 apreldagi «Ichki ishlar organlarining faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, jamoat tartibini, fuqarolar huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishni ta‘minlashda ularning mas‘uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-5005-sonli Farmoni // O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. – 2017. – № 15. – 243-m.

12) O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 14 martdagi PQ-2833-son «Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi qarori // URL: <http://www.lex.uz>.